

دانشگاه مجازی المصطفیٰ صلی الله علیه وآله

معاونت پژوهشی و تولید

گزارش نشست علمی پژوهشی

عنوان نشست	حسن حنفی و خوانش معاصرانه از میراث
موضوع نشست	حسن حنفی
سخنران	حجت الاسلام دکتر محمد علی میرزائی (رییس اندیشکده جامعه المصطفی)
دبیر علمی	دکتر سید محمد طباطبائی (استاد همکار دانشکده مجازی)
زبان ارائه	فارسی
زمان برگزاری	۶ آذرماه ۱۴۰۰
مکان برگزاری	سالن جلسات دانشگاه مجازی
تعداد شرکت کنندگان	۷۷ نفر آنلاین
لینک دسترسی به محتوای نشست	https://live.mou.ir/pissx4yfewey/

متن نشست

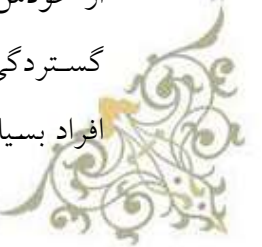
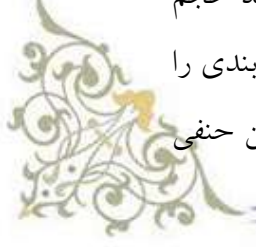
بسم الله الرحمن الرحيم

حسن حنفی و خوانش معاصرانه از میراث

این نشست علمی در تاریخ ۶ آذر ماه ۱۴۰۰ به همت معاونت پژوهشی و تولید برگزار گردید.

دبیر علمی جلسه با عرض سلام و احترام بحث را آغاز نمودند و اظهار داشتند که موضوع قابل استفاده ای ارائه خواهیم داد.

در ادامه جلسه استاد میرزائی بیان داشتند که به خاطر اهمیت مسئله اندیشه های حسن حنفی و جایگاه استثنایی و شاید بی نظیری که ایشان در بین روشنفکران اسلامی و عرب و غیر عرب حتی در بین بسیاری از متفکران ایرانی پرداختن به اندیشه های مرحوم حسن حنفی که اخیرا از دنیا رفتند دارای اهمیت هست. همچنین به خاطر مسئله میراث که در میان هست مسئله میراث یا تراث که بعنوان سنت استفاده می کنیم را سنت به معنای Tradition مدرنیسم فکری تشکیل می دهند. در نتیجه هم به خاطر تعریفی که اندیشه های حسن حنفی در جهان بازخوانی سنت و چالش هایی که با واقعیت های زمانه مواجه است در این میراث پژوهی دارد در بین همفکران جهان اسلام کمتر می توانیم شخصیتی به گستردگی و تاثیر گذاری او که یک شخصیت متفکر مصری هست و برای ایرانیان هم به لحاظ های مختلف شناخته شده است را نام ببریم اولاً ایشان بنیانگذار چپ اسلامی است بر خلاف فضای داخل ایران که از حسن حنفی بعنوان یک شخصیت نو معتدلی یاد می شود در جهان اسلام کمتر واژه نو معتدلی کاربرد دارد مذهب عقل گرایی نوین و مدرن واژگانی که استفاده می کنند روشن فکران، تنویریون، الحداثیون و مدرنیست ها و امثال این الفاظ استفاده می شود واقعیت این است که نگاه چپ اسلامی گسترده ترین چتری است که ما می توانیم برای اندیشه های حسن حنفی نام ببریم مخصوصاً که ایشان سید قطب را پیشگام و جلو دار در چپ اسلامی تلقی می کرد اما این وصف آرام آرام رنگ باخت و به مرور زمان اسلام گرایی و نگاه هایی که همه می دانیم غلبه کرد و چپ اسلامی به حسن حنفی منتقل شد و این مسئله مهمی است که باید به آن توجه کنیم و اما در خصوص تراث و میراث خوانی حسن حنفی ذکر چند نکته ضروری است، اولین نکته این است که تقریباً بیش از پنجاه سال از عمر حسن حنفی صرف باز خوانی میراث شد و سرمایه و میراثی که حسن حنفی از خودش به جای گذاشته است در میراث خوانی در طول تاریخ اسلامی شاید بی نظیر باشد حجم گستردگی از این پروژه را ما ولو در یک نگاه بسیار کلی می توانیم دسته بندی کنیم و این دسته بندی را افراد بسیاری اشاراتی به طور کلی کرده اند اما من در بین این شخصیت هایی که اندیشه های حسن حنفی

را مطالعه و بررسی کردند بیش از همه شخصیت عبدالله بن قزیر که یک شخصیت معروف مراکشی است کتابی در نقد تراث و میراث نوشته و شخصیت های معاصر را تحلیل کرده من این نگاه و دسته بندی و تقسیم بندی اندیشه های حنفی را از عبدالله بن قزیر نقل می کنم ایشان اندیشه های حنفی را به چند بخش اساسی تقسیم می کند اولین قسم از این اندیشه ها تحت هشت عنوان و اگر به صورت کلی عنوان گذاری کنیم تحت سه عنوان موضع نسبت به تراث الموقوف من التراث القديم موضع نسبت به میراث غرب الموقوف من التراث العربی و سومین عنوان نظریه تفسیری ایشان هست البته یک سه گانه ای در اندیشه های حسن حنفی به نام سنت ، غرب و واقع عربی بسیار شناخته شده است این سه گانه که محصل آن می شود علوم تمدنی که درباره او اشاراتی خواهیم داشت اما در یک تقسیم بندی کلی آثار و اندیشه های حسن حنفی و یا میراث پژوهی حسن حنفی می توانیم به این سه عنصر اساسی اشاره کنیم . میراث پژوهی عربی اسلامی ، میراث پژوهی غربی و نظریه تفسیری.

در ادامه دبیر علمی جلسه سوالی را تحت این عنوان مطرح نمودند: یک نکته و سوال بسیار مهم به نظر من این است که نگاه توحیدی و خداشناختی حسن حنفی به چه شکل هست چون چیز شفافی از نگاه ایشان حتی در مقالات مختلف دستگیر من نشد می خواهم بدانم آیا این هم مربوط به نگاه به ظاهر التفاتی که در افکار ایشان هست و پراکندگی که به نظر می آید یا اینکه ایشان واقعا یک نگاه شفافی در این مورد دارد.

جناب دکتر میرزائی در پاسخ فرمودند که آقای حسن حنفی مثل آقای سروش و شبستری و ابوزید این ها به طور کلی با نگاه پدیدار شناسانه ای که دارند مقوله خدا را مقوله ایمانی تلقی کردند و مقوله خدا را مقوله ای که باید به او ایمان داشت نه این که او را شناخت و او را توصیف معرفتی کرد مقوله تعلق انسان است به یک منبع متافیزیکی و بیرون از دسترس و شکار عقلانیت و ادراک انسانی لذا حسن حنفی حرف زیادی نمی زند و تمرکزش روی بحث میراث هست اتفاقا این نکته بسیار کلیدی است فکر نمی کنم که فرصت برای شاخص ها باشد ولی این نکته را بگویم یکی از مهمترین مسئله های ما نقد الهیات حسن حنفی یا الهیات پدیدار شناسی یا صریحتر الهیات لیبرال است اصلا الهیات لیبرال مثل شلایرماخر این الهی دانان لیبرال همین نگاه را داشتند و این از آنجا آمده است من به سکولاریسم حسن حنفی و مفهوم این سکولاریسم که انسان بنیان است و نوعی تقابل را در عرصه اجتماعی ایجاد می کند من راجع به این چند جمله بگویم که کاملا معلوم شود که حسن حنفی تا کجا این مسئله ی دین و معرفت دینی را با جامعه تفکیک کرده از نظر حسن حنفی قران کریم یک کتاب سکولار است تصریح او به این است که می گوید که قران کریم یک کتاب سکولار است و حتی اعتقادش این است که نبوت مقوله ای سکولاریستی است اما آیا منظور او این است که قران از سیاست باید جدا شود اصلا این طور نیست او اعتقاد دارد که قران کاملا سیاسی است و کاملا عدالت بنیان است و کاملا به خدمت انسان است اما این تفسیر فرق می کند با تفسیر

شهید مطهری و درون بینی ، تفسیر حسن حنفی از قران بفسیر تاریخی نسبی سیال و از بیرون نگاه درجه دوم می کند او می گوید قران باید امروزه بایستی در تفسیر انسان و در زمان و معاصر دربیاید و مفاهیم آن به تاویل برود لذا از شاخص های بنیادین میراث پژوهس حسن حنفی مقوله تاویل گرایی است تاویل گرایی هوسرلی تاویل گرایی کاملا بنیادین غربی هست حتی گاهی گادامری است یعنی در نگاه های آخرین مدل های تفسیر و هرمنوتیک هرمنوتیکی اندیشی یک مقوله کاملا ثابت در نگاه حسن حنفی است امیدوارم که این بحثی که شد گرچه من اعتراف می کنم وارد اصل عنوان های خودم نشدم امیدوارم در فرصتی دیگر این بحث را ادامه دهیم.

در پایان جلسه نیز به سوالات مخاطبان پاسخ داده شد.

مستندات نشست

به نام خدا
معاونت پژوهشی و تولید

نشست علمی - پژوهشی با عنوان

حسن حنفی و خوانش معاصرانه از میراث

سخنران علمی

حجت الاسلام دکتر محمد علی میرزایی

رئیس اندیشکده جامعه المصطفی العالمیه

دبیر علمی

دکتر سید محمد طباطبائی

استاد همکار جامعه المصطفی العالمیه

نشانی شرکت در جلسه

live.mou.ir/research

شنبه - ۶ آذر ۱۴۰۰

ساعت ۱۰:۳۰

دانشگاه مجازی المصطفی

همراه با اخطای گوامی نامه (رایگان)

PotPlayer - MP4 - dr.murzaei.6.azar.1400_0mp4

Zoom Meeting: Video, Audio, Chat, Share Screen, Settings, Participants (21)

Participants (21):

- 1918 Ahmad (مهمان)
- 1919 Ahmad (مهمان)
- 1920 Ahmad (مهمان)
- 1921 Ahmad (مهمان)
- 1922 Ahmad (مهمان)
- 1923 Ahmad (مهمان)
- 1924 Ahmad (مهمان)
- 1925 Ahmad (مهمان)
- 1926 Ahmad (مهمان)
- 1927 Ahmad (مهمان)
- 1928 Ahmad (مهمان)
- 1929 Ahmad (مهمان)
- 1930 Ahmad (مهمان)
- 1931 Ahmad (مهمان)
- 1932 Ahmad (مهمان)
- 1933 Ahmad (مهمان)
- 1934 Ahmad (مهمان)
- 1935 Ahmad (مهمان)
- 1936 Ahmad (مهمان)
- 1937 Ahmad (مهمان)
- 1938 Ahmad (مهمان)
- 1939 Ahmad (مهمان)
- 1940 Ahmad (مهمان)

PotPlayer - MP4 - dr.murzaei.6.azar.1400_0mp4

Zoom Meeting: Video, Audio, Chat, Share Screen, Settings, Participants (21)

Participants (21):

- 1918 Ahmad (مهمان)
- 1919 Ahmad (مهمان)
- 1920 Ahmad (مهمان)
- 1921 Ahmad (مهمان)
- 1922 Ahmad (مهمان)
- 1923 Ahmad (مهمان)
- 1924 Ahmad (مهمان)
- 1925 Ahmad (مهمان)
- 1926 Ahmad (مهمان)
- 1927 Ahmad (مهمان)
- 1928 Ahmad (مهمان)
- 1929 Ahmad (مهمان)
- 1930 Ahmad (مهمان)
- 1931 Ahmad (مهمان)
- 1932 Ahmad (مهمان)
- 1933 Ahmad (مهمان)
- 1934 Ahmad (مهمان)
- 1935 Ahmad (مهمان)
- 1936 Ahmad (مهمان)
- 1937 Ahmad (مهمان)
- 1938 Ahmad (مهمان)
- 1939 Ahmad (مهمان)
- 1940 Ahmad (مهمان)

Chat:

بچه‌ها

با سلام و احترام، با استعاضای من، زمانیکه چنانچه تمایلی به پرداخت گزینیه داشته‌اید، امروز، امر رنگ این است. باید آ فرجه بود که این رنگ [redacted] بر گزینیه [redacted] به درخواست جایی حد از آن تویید که جایی می‌خواهید.

رای مشاور گزینیه مشاوران [redacted] از مدار کلی جلسه ضروری است.

<https://survey.porsline.ir/?v=7>

با احترام و سپاس از شما